

Kerkeind 36 ?

het huis van Jan Noot

Poirtersstraat 104-127, 5061 BG ?

Aan de zuidzijde van de Poirtersstraat, vroeger het Torensteegje, lagen enkele erven die later bij het klooster en de scholen van Catharinenberg behoorden. De voorgeschiedenis werd niet erg duidelijk, doch wat bekend werd is hierna weergegeven.

Kerkeind 36 ?

het huis van Jan Noot

Poirtersstraat 104-127, 5061 BG ?

Hoewel de nauwkeurige plaatsaanduiding niet duidelijk geworden is, menen we toch dat het hier besproken erf in deze omgeving geplaatst kan worden.

In een opsomming met het oog op het leenverhef van de leengoederen die Jan van Amerzoyen naliet aan zijn zoon Lucas van 20 februari 1495 wordt onder het viertal achterleenmannen van Lucas ook Dirk Noot, de zoon van Jan Noot vermeld¹.

Als bezitter van het achterleen waarin Gerit van Catwyck zijn vader is opgevolgd, heeft Dierk Noot een weide ten zuiden van de Voorste Stroom in handen; drie stukken land op de Huikelomseweg, een stuk van vijf, een stuk van drie en een van één lopense (de twee laatstgenoemde grenzend aan 'Wolfaertslant' en zogezien waarschijnlijk grenzend aan het goed ten Einde²), een beemdeken bij de Achterste Stroom en tenslotte 'twee hoefkens aen die kerk, daer sijn huys op steet'. Deze strekken zich uit van de straat tot achter 'den torre' en zijn gelegen tussen 'Aernt Hermans hoefken' en het erf van Wouter van Budel. Uit de vernoeming van deze naburen is af te leiden dat Jan Noots erf aan de zuidzijde van de tegenwoordige Pater Poirtersstraat, en wel in het midden daarvan, moet hebben gelegen. De begrenzing welke opgegeven wordt wat betreft de korte zijden van de hoven is aldus was misleidend; wij schrijven dat toe aan het feit dat de erven geen rechthoekige oppervlakte hadden.

Voor een en andere bewering kan het navolgende worden aangevoerd.

Aart Hermans' goed ligt ten westen van dat van de Noots. In 1498 koopt Jan Lambrecht Maessoen een huis naast het erf van Jan Noot. Het erf daarvan strekte zich uit van het erf van Jan Noot 'totter gemeynen herwege'. Die heerweg is

¹ Brussel, RA, Leenhof van Brabant, denombrement 2610;

² W. de Bakker, Meierijse leenregisters, waarbij bijvoorbeeld het goed ten Einde te Oisterwijk, in *De Kleine Meijerij*, jrg 22 (1971), 53-59.

de weg naar Gestel, want voorts wordt het erf begrensd door het erf van de zusters en *'den kerckpat'*, waarmee de tegenwoordige Poirtersstraat wordt aangeduid. Het huis dat Jan Lambrecht Maas kocht lag derhalve op de hoek van de Moergestelseweg en de Poirtersstraat. Het was *'alsulken leengoet, te weten huys, hoff met synen gronde'* gelijk Geertruid, weduwe van Henrik van der Hoeven te bezitten placht. Het wordt van de hand gedaan door Aart, de zoon van Claus Appels, terwijl Henrik, zoon van Henrik Pluym, op het goed heeft vertegen. Deze Henrik was een oom van de verkoper, hij had namelijk Antonis, dochter van Aart Herman Noyensone tot vrouw en deze Antonis had Marie, de vrouw van Claus Henrik Appels, tot zuster³. Op 5 mei 1462 heeft Henrik, zoon van wijlen Aart Herman Noyensone, al zijn cijnsgoederen in Tilburg en op de Hoeven in de parochie van Oisterwijk overgedragen aan Claas Appels als man van Marie en Henrik Henrik Plumen als man van Antonis⁴. Henrik van der Hoeven en Henrik, de zoon van Aart Hermans, mogen ons inziens vereenzelvigd worden.

Laat ons nu de blik wenden naar het andere einde van de Poirtersstraat. In 1559 heet deze straat *'het torenstraetken oft kerkepat'* achter de toren. Ten zuiden ervan lag toen het erf van een schoonzoon van Hubrecht Henriks de Loze⁵, dat in 1516 door de man van Jacoba, dochter van Tielman van der Perre voor 100 jaar werd verhuurd⁶. Jacoba's moeder was een dochter van Reineer van Mechelen wiens erfgenamen in 1483 worden genoemd als burenen van een leenroerig goed achter de kerk dat wordt overgedragen aan Dirk, de zoon van Jan Noot⁷. Het erf dat in 1516 voor zo lange tijd wordt verhuurd ligt op een hoek, te weten van een straat en een steeg of kerkepad.

Jammer genoeg kunnen we niet aantonen dat Wouter van Budel in de 15^e eeuw dit erf op de hoek heeft bezeten. Dat het hier besproken huis van Jan Noot stellig aan de zuidzijde van de huidige Poirtersstraat gezocht moet worden, ofschoon Reinken van Mechelen ook ten noorden daarvan een deel van het goed ten Perre had liggen, blijkt ten eerste uit een overdracht van 4 oktober 1465, toen Henrik Aart Herman Noyens ten behoeve van de zusters *'des zusterhuse van Oesterwijck'* aan de pater van het klooster heer Willem die Bye een *'stucksken erfs'* aan de gemene straat achter zijn eigen erf heeft opgedragen. Deze hof van *'zes royen metten grave'* ligt tussen het erf van Henrik en dat van de zusters en strekt zich uit van de gemene straat tot het erf van Gerit van Catwijck⁸. Ook in 1483 blijkt dat het huis van Jan Noot bezuiden het kerkepad gezocht moet worden .

Op 14 maart 1483 heeft Jan van Haren als man van jonkvrouw Mechteld van Best aan Dirk, de zoon van Jan Noet, welke Jan getrouwd was met een bloedverwante van Jan van Haren, namelijk met Henriksken, de natuurlijke dochter van Jan van Haren⁹, opgedragen: een huis achter de kerk dat te leen afhangt van Jan van Amerzoyen, en een akkerland dat vroeger van Goyaart van Deyl was. Het leengoed moet vervallen aan Dirks ouders indien hij zonder kinderen zou komen te sterven. Het strekt zich uit van de straat (en dat moet dan zijn de tegenwoordige Begijnhofstraat) tot een erf dat vroeger van Henrik van der Hoeven was en is gelegen tussen het erf van de erven Reiner van Mechelen en het erf van het zusterhuis van de derde orde¹⁰.

In 1491 blijkt dat dit goed van Jan van Haren het hiervoor terloops genoemde erf van de erfgenamen van Tielman van den Perre zowel opzij als achter begrenst¹¹. Van deze begrenzing is ook nog sprake in 1510¹². In 1516 wordt deze stelling ingenomen door Henrik Emmen¹³. Henrik is opgevolgd door zijn zoon Jacob die met zijn achterburenen in botsing is gekomen over de plaatsing van een privaat op de grens¹⁴.

³ Otw,R.168,2v;

⁴ Otw,R.169,62v; zie ook onder Lindeind 25;

⁵ Otw,R.263,3;

⁶ sH,R.1286,533;

⁷ sH,R.1252,470;

⁸ Otw,R.172,21v;

⁹ Hetgeen men uit deze akte zou kunnen lezen, namelijk dat Jan van Haren, de comparant, de grootvader is van Dirk Noot, wordt elders niet bevestigd: zie ten westen van de weg naar Gestel onder A;

¹⁰ sH,R.1252,470;

¹¹ sH,R.1260,436v;

¹² Otw,R.214,9v;

¹³ sH,R.1286,533;

¹⁴ De strook grond ten westen van het tegenwoordige Kerkplein behoorde in de zestiende eeuw, toen die verkaveld werd en bebouwd tot het leengoed van Lucas van Amerzoyen, als leenman van de hertog van Brabant. De door bebouwde huizen werden door een sloot gescheiden van de grond van het klooster Catharinenberg. Heer en meester Henrik Emmen heeft zijn privaat gezet achter in zijn hof, maar volgens de pater heer Reiner Croes (de biechtvader der zusters), de moeder en het gemeen convent over de grens. Het geschil tussen de burenen wordt met bemiddeling van goede mannen en in tegenwoordigheid van genoemde Lucas als *'leenheere'* op 10 oktober 1511 bijgelegd. Het privaat mag blijven staan totdat de stijlen *'buiten haeren gelynt'* zijn vergaan: sH,RA, Klooster Catharinenberg 1 (ongefolieerd), 10 oktober 1511;

Jacobs erfgename was zijn dochter Lijsken. Op 15 september 1569 heeft Elisabeth, dochter van Jacob Henrik Emmen, bijgestaan door een momboor, *'drye huysen'* achter de toren welke haar na de dood van haar ouders aankwamen, overgedragen aan meester Frans Goossens van der Borcht. Aan de noordzijde worden deze huizen begrensd door de Torenstraat en het erf van de verkrijger (die een huis ten zuiden van het genoemde erf van Tielman van den Perre heeft bezeten), in het zuiden door het erf van het convent en dat van *'den geestelycken meechedenhuys'*. In het oosten werd het erf van de drie huizen begrensd door de erven van Anneke Lombaerts, meester Frans Goossens de verkrijger, de gemene straat (te weten de Grote Torenstraat waar een uitweg op bestond en het erf van het Maagdenhuis, terwijl in het westen alleen grond van het convent was gelegen¹⁵.

Heer en meester Frans Goossens van der Borcht behoorde tot een van de voornaamste families van de Vrijheid. In 1569 was hij aanvaard als een van de altaristen in de kerk van Oisterwijk, alwaar hij het altaar van Sinte Dingen bediende. In die hoedanigheid heeft hij in het najaar van 1602 nog een opgewonnen hofstad te gelde gemaakt¹⁶. Op 5 december 1606 hebben zijn erfgenamen gescheiden en gedeeld¹⁷. Aan de kleinkinderen van zijn zuster Anna, de kinderen van Wouter, de zoon van Peter Wouter Roelofs Peynenborch, vallen dan toe: een hofstad met materialen binnen de Vrijheid met *'eenen quaden huysken aende Cleyn Toirenstraete daerop staende'*, en een stuk erf dat daar als hof bijligt aan de westzijde, aan een zijde en een einde begrensd door grond van het convent en aan het andere einde begrensd door het erf van de weduwe van Jan Ariaans van Aken en aan de andere zijde door het erf van het *'Meechedenhuys'*. Het erf van het kwaad huiske ligt tussen het erf van het Maagdenhuis en het erf van Marten Jansen, de Van Beurden die ten oosten van de weduwe van Jan van Aken woont en het erf strekt zich uit van de Torenstraat *'bij de schole'*, dat wil zeggen de Grote Torenstraat die later Begijnhofstraat is gaan heten, tot het erf van de weduwe van Jan Ariaans van Aken eensdeels en het *'cleyn'* Torenstraatje anderdeels. Uit deze beschrijving blijkt dat het erf de vorm van een winkelhaak had en zowel aan de tegenwoordige Begijnhofstraat alsook aan de Poirtersstraat lag. De kinderen van Wouter Peynenborch waren meester Peter Peynenborch, Goossen Peynenborch die zowel smid alswel keurmeester van het Wullen Ambacht was, en Anna, welke de vrouw was van Peter Jan Brekelmans Smit. Op 13 oktober 1606 heeft Anna haar aandeel in hetgeen ze van haar oudoom erfde, overgedragen aan haar broeder Goossen¹⁸. Goossen heeft hierna op 4 maart 1608 de westelijke helft van *'eenen hoff ende hoffstadt met eenen quaden huysken'* achter de kerk overgedragen aan de westerbuur Marten *'sone Jan Martens van Beurden'*, daarbij ook handelend voor zijn zuster Anna en de kinderen van zijn broeder Peter, die hem de afhandeling reeds eerder in handen had gegeven¹⁹. Marten kocht toen ook de hof achter het erf van de weduwe van Jan van Aken met het recht van gebruik van een weg over het erf van die weduwe²⁰.

De erfgenamen van Marten Jans van Beurden waren Jan, Willem en Peter, de zonen van Cornelis Jans van den Wiel bij Jenneken, dochter van Marten, en hun zuster Jenneken, de vrouw van Peter Jans Poth. Op 17 juni 1676 hebben zij een onderlinge scheiding en deling gemaakt waarbij aan Willem van den Wiel ondermeer een lopense akkerland aan de *'Meulenstap'* en een vierdedeel in een akkerland aan de noordzijde van de Hoogstraat is toegescheiden alsook het hier besproken erf aan de Torenstraat, dat dan niet meer is dan 14 roeden hoofds²¹, welke aan de zuidzijde worden begrensd door het erf van het Maagdenhuis. Reeds op 14 november 1678 heeft Willem dit stuk hof aan de Torenstraat ten behoeve van het Arme Vrouwenhuis overgedragen aan Frans de Loos²². Van deze instelling was het erf zowel terzijde als achter aangrenzend. In de 18^e eeuw stond hier nog slechts het schop van het Vrouwenhuis²³.

¹⁵ Otw,R.273,44;

¹⁶ Otw,R.297,66v;

¹⁷ Otw,R.300,77v;

¹⁸ Otw,R.301,59;

¹⁹ Otw,R.301,69v en R.302,66v;

²⁰ Otw,R.202,67;

²¹ Otw,R.370,53;

²² Otw,R.372,II,34;

²³ Het schop droeg het nummer 36 van het Kerkeind.

1400 reconstructie

1832 kadaster

1950 kadaster

2023 kadaster E5491

overzicht

KERKEIND 36

KERKEIND 36-I

			Herman Bac
			Wouter Gruyters z. Aart Roekeloos x Elisabet
2-8-1421	O,R.143,106r-3	huis	Elisabet wede Laureis Wouter de Gruyter en krn Berthout en Wouter
1-5-1422	O,R.144 ,28r-1	huis	Aart de Gruyter n.z. Wouter Gruyters
13-2-1436	O,R.150,8r-3	huis	Gijsbrecht Wouter Loders en Willem Jan Wouter Vrient (zijn zwager) ten Perre
			<i>tevoren ??</i>
			Gerit van Catwijck
			Jan van Haren x jvr Mechteld
14-3-1483	sH,R.1252,470r	huis	Dirk z. Jan Noot bij Henrica Jan van Haren
4-3-1510	O,R.214,9v-1		heer Henrik Henrik Emmen
			Henrik Emmen
			Jacob Henrik Emmen
			Elisabeth d. Jacob Henrik Emmen
1569			mr Frans Goossens van der Borch
1606			krn Wouter z. Peter Wouter Peynenborch
1606			Goossen Wouter Peynenborch
1608			Marten z. Jan Marten van Beurden (<i>west</i>)
1676			Willem van den Wiel
1676			Arme Vrouwenhuis (<i>daarbij gevoegd</i>) zie K35

KERKEIND 36-II

			<i>tevoren ??</i>
			Wouter van Budel ?
			Reineer van Mechelen
v1491		hof	Tielman van den Perre x Katharina
22-5-1498	O,R.203,11v	huis	Jan Lambrecht Maeszoon
			??

uit: www.devrijheidooisterwijk.nl 2-6-2023